

ПРОБЛЕМИ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФОНОТАКТИКИ

17—18 лютого 2009р. в Інституті слов'янської філології університету М. Коперніка (м. Торунь, Польща, <http://www.umk.pl/ifs/index.html>) відбулася конференція, присвячена проблемам слов'янської фонотактики ("Zagadnienia słowiańskiej fonotaktyki"), в якій взяли участь представники семи слов'янських країн.

Доповіді засвідчили зацікавленість науковців фонетичними процесами, які відбуваються в сучасних слов'янських літературних мовах та діалектах, взаємостосунками між орфоепічними нормами та живою мовленнєвою практикою.

Зокрема, **Д. Горга (Хорватія)** зупинився на особливостях функціонування артикуляційного складу в спонтанному мовленні та в читаному тексті, виявив умови, які сприяють збереженню властивостей звуків у складах як найменших одиницях вимовляння.

В. Лаброска (Македонія) дослідила реалізацію фонемі /v/ у македонській мові, виявила порушення орфоепічних вимог, що стосуються асиміляції цього звука за глухістю, запропонувала пояснення причин цих відхилень.

С. Пунішіч (Сербія) звернула увагу на широкий діапазон артикуляцій африкат з близьким акустичним ефектом у сербській мові. Ці результати використовуються в логопедичній практиці.

М. Осовіцька-Кондратовіч (Польща) виступила з доповіддю про реалізацію в потоці мовлення польських носових голосних звуків. Результати її досліджень засвідчують, що в польській мові (до речі, як і в інших слов'янських) спостерігається тенденція до спрощення "складних" звуків, зокрема назальних вокалів, які втрачають носовість, особливо в позиції кінця слова.

Висновки про спрощення — економію артикуляцій — підтверджує й експериментальний аналіз гемінації у словенській (А. Козира) та польській (А. Серовік) мовах: обидві авторки відзначили перева-

жання вимови одного звуку при відтворенні сегмента на письмі двома літерами.

Г. Тівадар (Словенія) дослідив розбіжності між вимовною практикою та орфоепічними приписами словенського літературного мовлення навіть на фонематичному рівні; зауважено, що хоча проблема розпізнавання фонем і знімається в контексті (напр., *Uran* – *vran*), але такі збіги залишаються завадою у спілкуванні.

Л. Хоменко (Україна) представила експериментальне дослідження звукосполук у контексті проблем орфофонії. Йдеться про характеристику звуків українського мовлення, які з'являються на місці сполучень *д+з*, *д+с*, *д+ж*, *д+дж*, *д+дз*, *д+ч*, *д+ц*, тобто зімкнено-проривного *д* та щілинних свистячих, шиплячих, аффрикат на межі префікса і кореня. Авторка зіставила результати експериментального вивчення асимілятивних процесів у зазначених позиціях із рекомендаціями сучасних орфоепічних словників щодо вимови цих звукосполучень.

О. Іщенко (Україна) доповів про результати вивчення фонетичної організації слова залежно від темпу мовлення в українській літературній мові, окреслив роль голосних у цьому процесі. Підкреслено характер протиставлення наголошених і ненаголошених складів у мовленні з різним темпом, визначено й охарактеризовано ті мовленнєві засоби, які є провідними у створенні ефекту наголошеності в українській мові.

А. Травінська (Польща) на значному експериментальному матеріалі, отриманому з застосуванням різноманітних прийомів, продемонструвала варіанти вимови польської голосної фонемі /y/ та сприйняття алофонів цієї фонемі, виділених з потоку мовлення, носіями польської мови.

І. Савіцька (Польща) поділилася спостереженнями щодо фонетичних балканізмів у слов'янських мовах, проаналізувала шляхи їхнього поширення.

Е. Грігорова (Німеччина) присвятила свій виступ принципам контрастивного вивчення фонотактики в слов'янських та інших європейських мовах.

Про можливість комп'ютерного дослідження усного мовлення доповів **М. Суботіч (Сербія)**.

Цікаву доповідь про фонетичні явища в говорі російських старообрядців, які мешкають на території Польщі, представив **С. Ѓжибовські (Польща)**, який окреслив найбільш стійкі щодо польського впливу фонетичні процеси, зокрема якання; водночас відзначив існування сильної тенденції до занепаду фонетичних рис, здавна притаманних досліджуваному російському говорі, та набуття ним польських фонетичних рис (поширення специфічного польського [ɨ]). Докладно схарактеризував говірку, що функціонує в іншомовному оточенні і виявляє стійкість структури, чому значною мірою сприяє церква.

Д. Пасько (Польща) описала акцентуаційні зміни цієї говірки, зазначивши, що наголошування в говірці нині майже цілком підпорядковане польській акцентуації — наголос усталився на передостанньому складі слова.

А. Коритовська (Польща) представила огляд праць, присвячених дослідженню сандхі в македонській мові.

Конференція засвідчила інтеграцію знань різних слов'янських наукових шкіл, оскільки більшість явищ, процесів окремої мови можна збагнути лише в контексті досліджень явищ інших мов. З огляду на ці тенденції в розвитку сучасної славістики був підготовлений і опублікований за редакцією проф. І. Савіцької том праць "Фонетика. Фонологія" (Fonetyka. Fonologia) (Opole); серед учасників міжнародного колективу авторів і Л. Хоменко, яка підготувала розділи про українську фонетику і фонологію та про асиміляцію приголосних за участю голосу.

Більшість авторів зазначеної монографії є членами Комісії зі слов'янської фонотактики при Міжнародному комітеті славістів; повноваження цієї Комісії закінчилися в лютому цього року, тому одним із питань організаційного засідання були вибори її нових членів. Комісією на новий термін знову очолила проф. І. Савіцька. Членами Комісії від України стали Л. Хоменко та О. Іщенко.

Об'єктом вивчення на найближчу перспективу обрано сандхі (асиміляція приголосних за ознакою голосу й шуму в усіх релевантних позиціях) та реалізацію звука [v] у слов'янських мовах. Спеціальний об'єкт студій — діалектна фонетика, зокрема функціонування зімкнено-проривного [d].

Людмила Хоменко, Олександр Іщенко (м. Київ)

Ludmyla Khomenko, Olexandr Ishchenko

PROBLEMS OF SLAVONIC PHONOTACTICS

The article contains some information about the conference «Zagadnienia słowiańskiej fonotaktyki», which took place on 17 – 18 February 2009 at the M. Kopernik University's Institute of Slavonic Philology (Torun, Poland).

Keywords: phonetics, phonotactics, vowels, consonants, syllable.